

17. De partij is gewonnen wanneer de tegenspeler geen stukken meer over heeft of vast staat.

Succes met Oer Alles!

Promotiegroep H & N:
email: promo@mkbfranekeer.nl

Algemene gegevens:
Ondernemersvereniging H & N
Postbus 149
8800 AC Franeker
email: info@mkbfranekeer.nl

Grutmastertoernoai Frjentsjer

25 en 27 Juny 2009

Ynhâld

Ynhâld	2
Frysk damjen	3
Friesch Dagblad.....	4
Programma Topoernoai Frjentsjer	7
De Spilers	8
Einspultoernoai.....	11
Jeugdsimultaan	12
Spelreglement Fries dammen.....	14

Foar fragen kinne jim altyd kontakt opnimmei mei:

Liuwe Westra (liuwe.westra@mensa.nl / 0517-469245), Marten Walinga (info@narwal.nl / 0517-469181 / 06-34561133) Klaas-Sjoerd Koopmans (kskoopmans@hotmail.com / 0517-469364 / 06-20370546).

Opjaan by foarkar by Liuwe Westra: liuwe.westra@mensa.nl.

Website “De Rûge Wolf” <http://www.fryskdamjen.nl>

Website Dambond Fries Spel <http://www.friesdammen.nl>

Stipers: Gemeente Frjentsjer, Vermillion, Huhtamaki, Narwal
Innovatie, ûndernimmersferiening Frjentsjer

met een ander stuk. Deze beperking vervalt wanneer men alleen maar dammen heeft.

8. Een dam mag ook in 8 richtingen slaan, de dam hoeft niet direct achter het geslagen stuk worden gezet.

9. Slaan is verplicht.

10. Meerslag gaat voor. Twee schijven hebben meer waarde dan 1 dam, 1 schijf heeft minder waarde dan 1 dam.

11. Damslag gaat voor, kan een dam en schijf een even grote waarde slaan dan is de damslog verplicht, anders gaat meerslag voor.

12. Pas na de slag worden de geslagen stukken van het bord gehaald.

13. Gedurende een slag mag wel vaker eenzelfde veld worden gepasseerd maar niet vaker een geslagen stuk.

14. Aanraken is zetten.

15. Wanneer een speler 2 dammen heeft en de tegenspeler 1 dam, dan heeft de speler maximaal 7 zetten om de partij te winnen, lukt dit niet dan is het remise.

16. De partij eindigt onbeslist (remise) wanneer beide spelers 1 dam heeft en niemand het kan winnen.

Gemeente Franekeradeel

Harlingerweg 18
 8801 PA Franeker
 Tel (0517) 380 480
 Fax (0517) 380 481
info@franekeradeel.nl

Spelreglement Fries dammen

1. Het wordt gespeeld op een normaal dambord met honderd velden met het donkere veld linksonder.
2. Wit begint.
3. Een schijf mag 1 veld schuin vooruit worden geschoven.
4. Een schijf mag zowel vooruit als achteruit slaan in 8 richtingen
(dus ook horizontaal en vertikaal)
5. Een schijf wordt een dam als het op de damlijn tot rust komt, er wordt dan een schijf bovenop gezet.
6. Een dam mag schuin vooruit en schuin achteruit worden geschoven zover dit mogelijk is.
7. Met een dam mag maar drie maal achterelkaar worden geschoven, daarna moet hij vrij worden gemaakt door een slag(eventueel met dezelfde dam) of door een zet

Frysk damjen

Fries dammen, ook wel 'Oer Alles' genoemd, is al een heel oud spel, het wordt al sinds de zeventiende eeuw gespeeld. Het heeft wat andere regels dan het gewone dammen, je mag namelijk alle kanten op slaan, schuin, rechtuit en overdwars. In het Friese damspel zit behoorlijk veel actie door de ver-grootte actieradius van de stukken, eerlijkheid gebiedt te zeg-gen dat het door de vertikale en horizontale slag niet eenvoudiger is dan het normale spel.

Het Friese spel is nog steeds populair en wordt steeds meer verspreid, dit dankzij internet, artikelen in het blad van de KNDB, de nieuwe media en diverse stunts zoals het beach-dammen in het IJsselmeer en de damtweekamp met kunst-koeien tijdens de Slachte-marathon.

Het is een spel dat echt bij Friesland hoort, bij z'n traditie's en z'n cultuur, wie weet wordt deze Friese cultuur, waarvan er menige variant in elk werelddeel te vinden is, ooit nog eens de nieuwe standaard van het damspel .....

Durft U de uitdaging aan? Menigeen gingen u voor en ver-diepten zich in de mogelijkheden van het Oer Alles, zelfs na honderden jaren spelen en nu de laatste 10 jaar met behulp van de computer is het spel niet te bedwingen, nog steeds zijn er ogenschijnlijk eenvoudige standen met 1 dam tegen 1 dam met schijf die zelfs door de snelste computers nog niet te be-rekenen zijn! Niet voor niets vermeld een zeventiende eeuwse duitse encyclopedie dat het spel menig verstand te boven gaat en dat men daarom meer en meer de horizontale en vertikale slag laat varen.....

Friesch Dagblad

De bakermat van het moderne damspel ligt in Franeker, troch Edward Jorna

Lollum - Van het Oost-Siberisch Bergland tot de sloppenwijken van Rio de Janeiro; overal ter wereld wordt gedamd. Maar de vraag waar de oorsprong ligt van het spel met witte en zwarte schijven die kunnen schuiven en slaan werd nooit beantwoord. Daarom gingen leden van Friese damclub De Rûge Wolf in Lollum de afgelopen maanden op onderzoek uit. De verrassende conclusie: De bakermat van het moderne damspel ligt in Franeker.

Marten Walinga uit Waaksens, voorzitter van De Rûge Wolf, verrichte het voornaamste speurwerk. In de tweede helft van de vorige eeuw was een dambord een geliefd verzamelobject. Navraag bij verzamelaars en handelaars leerde Walinga dat alle oude 100-veldenborden - zonder uitzondering - in Franeker en in de omliggende dorpen zijn gemaakt. Het oudste dambord in Nederland dateert van 1696 en bevindt zich in Enkhuizen.

Bekend is dat in Europa 500 jaar geleden al op een schaakbord (64 velden) werd gespeeld. Nog steeds wordt dit spel, in verschillende varianten, beoefend in verschillende landen. Het heeft echter nooit de potentie gehad uit te groeien tot een internationale sport.

Die potentie kreeg het damspel wel toen in Franeker rond het jaar 1750 het 100-veldenbord werd ontwikkeld. Vanaf de 18de eeuw verspreidde het 100-veldenbord zich zuidwaarts en van daaruit veroverde het bord van Friese makelij de rest van de wereld. „Der wie altiten al praat fan dat it damjen hjir yn Fryslân ûntstien is, mar no kinne wie dat ek mei wissichheid fêststelle”, aldus Walinga. „Op himsels is it ek net sa nuver.

Skoaldamjen yn Lollum

Der binne 45 skoallen ut Frjentsje en omjouwing oanskreaun om hjir oan mei te dwaan. It doel hjirfan is om de jongerein yn kontakt komme te litten mei it frysk damjen.

Liuwe Westra jout les op de skoalle yn Lollum

Troch de kombinaasje mei in stipe damtoernoai kinne wy de jeugd ek sjen litte dat yn yn lytse frysk eigene tinksport mear te heljen is. Foar harren soe dit in stimulâns wêze kinne om mei it Frysk damjen te begjinnen.

Alle skoallen haw in begjannerskursus (makke troch Tjalling Goedemoed) tastjoerd krigen.

Alle bern dy hjir oan mei dogge krije ek in begjannerskursus Frysk damjen!

Jeugdsimultaan:

Op sneon 27 juni om 10.00 oere sil yn de foyer fan it âlde Stedhús in jeugdsimultaan troch Harmen Westra en Rindert Walinga halden wurde.

Harmen oan it damjen

De 12-jierrige Harmen Westra ut Lollum is ôfrûne damseisoen pupille kampioen fan Fryslân wurden.

De 10-jierrige Rindert Walinga ut Waaksens waard twadde.

Frentsjer wie in universiteitstêd. Grutte kâns dus dat studinten mei in nij boerd oansetten kommen binne.”

Walinga en de overige leden van De Rûge Wolf ontdekten ook dat in Fryslân vóór de 20ste eeuw nooit volgens de huidige internationale regels gespeeld, maar altijd op de Friese manier - waarbij niet alleen diagonaal maar ook horizontaal en verticaal wordt geslagen - werd gespeeld.

Het dammen Fries spel wordt nog altijd gespeeld en kent in Fryslân enkele honderden beoefenaars. Elke ‘internationale’ dammer weet echter van het bestaan van het Friese spel en heeft het weleens geprobeerd. Op internet weten dammers uit de hele wereld de sites te vinden waarop ze - anoniem - een partij Fries dammen kunnen spelen.

Toch is het internationale spel, waarbij alleen schuin wordt geslagen, de dominante variant geworden. Aannemelijk is dat het dammen op 100 velden in de jacht op wereldverovering ergens in de buurt van Parijs werd gestuit. Daar besloot met wel het nieuwe bord over te nemen, maar niet de nieuwe regels. De ‘wereld’ ging er in mee, behalve de eigenzinnige Friezen die vasthielden aan de oude regels van rechtdoor slaan.

Grootmeestertoernooi.

Om Franeker als bakermat van het moderne damspel te eren houdt damclub De Rûge Wolf vanaf vrijdag 25 juni in het oude stadhuis van Franeker een driedaags grootmeestertoernooi Fries dammen. Deelnemers zijn Teake Kooistra, Tsjerk Wijbenga, Marten Walinga en Augustinus van der Goot. De winnaar ontvangt 400 euro aan prijzengeld. Er zal worden gespeeld in de vroegere secretariskamer van het Franeker stadhuis.

Damspelers in Herberg (1791) - Willem Bartel van der Kooi

Na onderzoek door Hiele Walinga is duidelijk geworden dat hier fries wordt gedamd.

It spyltempo(Fischer-systeem):

Foar de hiele partij 90 minuten per spiler + eltse set 30 sekonden. By lyk eindigjen fan spilers wurdt der ûnderling 1 spul damt mei tsien minuten op 'e klok + 5 sekonden per set mei de oare kleur.

www.huhtamaki.nl

Huhtamaki Nederland B.V., voorheen Leopack, is gevestigd in Franeker en produceert Eiverpakkingen en Fruit & Groenteschalen uit vormkarton.

Einspultoernoai

Der sil damd wurde mei fiif tsjin fiif houtsjes, yn groepkes fan 4 of 2x3 dammers, yndield neffens klassen, trije omlopen, 15 minuten op 'e klok.

De groepswINNERS en de nûmers twa krije in priis, krekt as by de measte oare wedstriden.

De winner fan 'e heechste groep mei him einspulkampioen neame; binne der bygelyks twa groepkes mei eareklassers, dan moatte de winners noch in kear tsjin elkoar.

Tink derom: wy hawwe mar romte foar 24 dammers yn it einspultoernoai! Dy't earst yn 'e roef komt, hat kâns fan plak.

Vermilion Oil & Gas Netherlands B.V.

Tsjerk Wybenga ut Arum, in telch fan damleraar Taeke Kooistra sit ticht tsjin de absolute top oan, it wachtsjen is op in definitieve trochbraak.

It skema:

Tongersdei:

1^e omloop: 1 – 4   2 – 3

Sneon:

2^e omloop: 3 – 1   4 – 2

3^e omloop: 1 – 2   3 – 4 Riede om de kleur

Programma Toptoernoai Frjentsjer

Tongersdeitejûn:

19.00 Iepening troch boargemaster mevr. M.J. Haveman (ûnder foarbehâld)

19.15 Oanfang 1^e omloop
Analyse troch Jelle Wiersma
Demonstraasje damjen op in Touchscreen

Sneon

9.30 Iepening

9.45 Oanfang 2^e omloop
Analyse troch Hein de Vries
Demonstraasje damjen op in Touchscreen en online damjen

10.00 – 12.00 Jeugdsimultaan troch Harmen Westra en Rindert Walinga

13.30 – 14.00

14.00 Oanfang 3^e omloop
Analyse troch Hein de Vries
Demonstraasje damjen op in Touchscreen en online damjen

14.15 – 16.00 Einspultoernoai

18.00 Priisútrikking en ynformele neisit

De Spilers

De fjouwer spilers binne:

- Teake Kooistra te Hartwert (Frysk kampioen 2009)
- Tsjerk Wijbenga (pleatsing fia pleatsingstoernoai Winsum 2008)
- Marten Walinga (sneldamkampioen 2009)
- Augustinus van der Goot (pleatsing fia pleatsingstoernoai Winsum 2008).

12 –voudig kampioen Teake Kooistra út Hartwert is in grutte promoter fan it frysk damjen yn damdoarp Hartwert. Mei in soad ynset hat hy jierren efterelkoar de bern yn Hartwert it damjen bybrocht. Teake is in dammer dy bekind stiet oer syn djipgeande kennis oer de iepeningen en dy faak in lykwear-dich einspul yn syn foardiel wit om te setten.

Programma Toptoernoai Frjentsjer

Tongersdeitejûn:

19.00 Iepening troch boargemaster mevr. M.J. Haveman (ûnder foarbehâld)

19.15 Oanfang 1^e omloop
Analyse troch Jelle Wiersma
Demonstraasje damjen op in Touchscreen

Sneon

9.30 Iepening

9.45 Oanfang 2^e omloop
Analyse troch Hein de Vries
Demonstraasje damjen op in Touchscreen en online damjen

10.00 – 12.00 Jeugdsimultaan troch Harmen Westra en Rindert Walinga

13.30 – 14.00

14.00 Oanfang 3^e omloop
Analyse troch Hein de Vries
Demonstraasje damjen op in Touchscreen en online damjen

14.15 – 16.00 Einspultoernoai

18.00 Priisútrikking en ynformele neisit